

ZPRÁVY

SPOLEČNOSTI FRANTIŠKA BÝLKA

F-13

19

duben 2004

Cesta do chrámu Františka Bílka

Aleš Nevečeřal

"Přišel jsem vám hovořit o umění duchovním. (...) Budu vám hovořit věci, které jsou ve vás; kdyby nebyly ve vás, já bych věci těch ve vás zázračně slovem svým nevzbudil." ...

To jsou slova Františka Bílka z úvodu k jeho *Stavbě budoucího chrámu v nás*, přednášky s grafickým doprovodem z r. 1908, kterou pak dále graficky dotvořil a o rok později vydal jako *Cestu*. Dvě útlé knížky, které jsou jakousi osou celého jeho pozdějšího díla myšlenkového i výtvarného. Mnohé postavy na grafických listech se staly předlohou pro jeho významné plastiky (např. Adam a Eva, Krišna, Mojžíš, ...), jako celek však zůstaly torzem. Kde se však vzaly v Bílkově mysli jednotlivé milníky na naší cestě od Povětroně přes Rámu, Krišnu, Egypt a Mojžíše a dále starozákonní proroky až po Kristovy učedníky? A jaké jsou ty "záhadné víry Indie a Egypta", o nichž se zmiňuje Miloš Marten v předmluvě k *Cestě*? Většina komentátorů Bílkova díla se shoduje na několika základních inspiračních zdrojích.

První je v období Bílkova pařížského pobytu (1891 - 1892). Zde se Bílek dostává do prostředí nejen čistě uměleckého, ale díky Elemiru Bourgesovi, budoucímu švagrovi Zdeňky Braunerové, též pravděpodobně do prostředí okultních bratrstev, a to v období sporů rozenkruciánů Sara Péladana a Guaity, snad i do kontaktů s lóží zednářskou (díky např. Alfonsu Muchovi), mezi jejíž pozdější členy jej někteří řadí. I následné přátelství s Juliem Zeyerem po návratu a jeho ovlivnění dobovým martinismem může hrát svoji úlohu. V pařížském období se údajně dostalo Bílkovi jakési duchovní zkušenosti s Pánem (vidění, realizace ...), která zřejmě i přispěla k jeho postoji kněze v umění („kněze beze smlouvy“). To mělo za následek mnohá nepochopení i např. známou roztržku s jeho nejbližšími přáteli - knězi Jakubem Demlem a Sigismundem Bouškou. Víme, že ve svých počátcích Bílek odmítá antiku a renesanci, ideálem je mu prvotní křesťanství a gotika. Přesto jej nepřijímá bezvýhradně katolická církev, Bílek směřuje k jakémusi náboženskému synkretismu, jedno z řešení jeho hledání je např. pozdější přestup k církvi československé. Ale to již časově předbíháme.

Jeho další velkou inspirací je dílo francouzského esejisty Edouarda Schurého *Velcí zasvěcenci - Tajné dějiny náboženství* (1889). Tuto skutečnost, myslím, nejdůkladněji zhodnotil prof. dr. Xavier Galmiche ve své přednášce na Bílkovském sympoziu v Praze 2000. I on zmiňuje též Demlova slova (Mé svědectví o Otokaru Březinovi) o významu Schurého knihy pro Bílka: "Bílek nečte nic jiného než Bibli, tak sám řekl, a jediná ještě jeho kniha jest „grands initiés", tuším od Churéa (sic). Jistý profesor prý ho na tuto knihu upozornil. Zdá se mi, že idea této knihy měla vliv na Bílkovo dílo; kde jinde by si vzpomněl na Rámu a na takové pojetí dědičného hříchu (...) Jenom jednotlivci cítili napřed tuto tíhu (Ráma)". Cituje též Březinova slova z dopisu Anně Pammrové (7.10.1897), kde se Březina vyznává ze vztahu k Velkým zasvěcencům: "Sedával jsem s tou knihou zbožných snů, jak nám je zachovaly věky, několik dní letošního modra nad hlavou, duši unášenou v modro, které se nezachvívá našimi oblaky." Podívejme se tedy podrobněji na Schurého knihu, která slavila ve své době doslova celoevropský úspěch a měla takový vliv na mnohé umělce a hledače pravdy. Mnoho společných tezí bychom jistě našli i např. v antropozofii Rudolfa Steinera, který popisuje podobný vývoj lidské duše až po vrchol lidských dějin v události golgotské.

Schuré se především snaží o syntézu vědy a náboženství a o pochopení podstaty lidství, jeho postupného duchovního vývoje a nutnosti návratu do vyšších sfér jako dokonalá duchovní bytost. K tomu jsou nám po věky posíláni Prozřetelnosti zasvěcenci, zakladatelé jednotlivých náboženství, která osvětlují lidstvu jeho cestu pomocí skutečných zasvěcení do tajů a mystérií vyšších světů. To všechno však skrze poznání, že to nejdůležitější má člověk již v sobě, je sám neoddělitelnou součástí Božího světa, vesmíru, jen se potřebuje očistit a navrátit se ... Rama, Krišna, Hermes, Mojžíš, Orfeus, Pythagor, Plato, Ježíš - to je ta řada zasvěcenců, která vede člověka po jeho stoupaní dějinami. I Schuré staví chrám, když praví: „V této síni Ráma ukazuje jen přístup ke chrámu, Krišna a Hermes dávají nám klíče, Mojžíš, Orfé a Pythagor nám ukazují vnitřek a Ježíš Kristus představuje jeho svatyni.“

Bílek se od Povětroně („My dopadli na Zem jako povětroň žhavý...“) dále v rámci biblické tradice přes klesnutí Adama a Evy, Potopu a Sodomu dostává k „novým silám na naši cestě“ - jako první k Rámovi („Dítě naše dospěle v mrazech a bouřích - ovládne mocný duchovní pohyb“). Schuré ličí osud Rámův ze široka od jeho původního kněžského (druidského) zasvěcení v šeru věků po vůdcovství nad árijskými kmeny,

jejich příchod do srdce Asie a do Indie, tedy ještě více mýticky než o něm hovoří indická Ramajana. Sám zasvěcen Nejvyšším Duchem vyučuje národ o podstatě védické moudrosti, o základních principech světa. „Dle doktriny esoterické a dle všech živých filosofii, Agni jest Věčné Mužství, Intelekt stvořitelský, Duch čistý. Soma, Věčné Ženství, Duše světa, neboli étherická podstata, luno všech světů viditelných i neviditelných očím tělesným, konečně jest Přírodou, kde subtilní (jemná) hmota jest ve svých nekonečných proměnách. Neboť dokonalé splnutí dvou bytostí tvoří Bytost nejvyšší essenci (podstatu) Boha. Z těchto dvou základních ideí tryská třetí, neméně důležitá. Ve Vedách kosmogonická činnost je pojímána jako nepřetržitě obětování se. Aby vytvořila vše, co jest, Bytost nejvyšší obětuje sama sebe, rozdělí se - vyjdouc ze své jednoty. Tato, již na počátku překvapující idea jest velmi hluboká, když o ní myslíme, neboť chová v zárodku celou doktrinu theosofickou o vývinu Boha ve světě, esoterickou synthesu polytheismu (mnohobožství), nebo monotheismu (jednobožství). Ona zrodí doktrinu dionysiatskou o pádu a spasení duší, vykvétající v Hermesovi a v Orfeovi. Odtud vytryskne doktrina Slova Božího prohlášená Krišnou a dokonaná Ježíšem Kristem.“

Povětroň (Stavba budoucího chrámu v nás)

Bílkův Krišna je „probuzení k vyšší žízni a hladu“. Trest učení Krišnova máme samozřejmě uchovanou v Bhagavadgítě, další inspirované knize Boží moudrosti. Schuré si všimá Krišnovy osobnosti od hravého mládí po mučednickou smrt jak po strance lidské, tak jeho avatárství - ztotožňování se s Bohem (Višnuem), čímž se stal „zakladatelem kultu Višnova, který dal brahmanismu jeho ctnosti a jeho přednosti“. Především však „učil nauce o nesmrtelnosti duše, jejím znovuzrození a o jejím spojení s Bohem. Tělo, pravil, odívá duši, která v něm přebývá a jest věcí konečnou, ale duše, která v něm bydlí, jest neviditelná, nezvažitelná, neporušitelná, věčná.“ Popisuje dále návraty a koloběh duší, což se stává

podstatou všech velkých asijských náboženství. Krišnúv život i jeho smrt nakonec mnohé předjímá: „Pojem Boha, Pravdy, Krávy a Dobra, projevuje se v člověku svědomitým s mocí spasitelskou, která tryská až do výsosti nebes silou lásky a oběti, a tato neplodnější idea objevuje se poprvé v Krišnovi. Zosobňuje se ve chvíli, kdy lidstvo vycházející z mládí arijského počne upadat hloub a hloub do kultu hmoty. Krišna mu zjevuje ideu Slova Božího, a ono nikdy již na ni nezapomene.“

Na tomto místě je jistě zajímavé poznamenat, že v časové posloupnosti Schuré vynechává Buddhu, zakladatele dalšího světového náboženství. Autor to v jedné poznámce vysvětluje: „Velikost Šakjamuniho spočívá v jeho velikém milosrdenství, v jeho reformě morální, v revoluci společenské, kterou způsobil povalením zkorumpovaných kast. Buddha způsobil stárnoucímu brahmanismu takový otřes, jaký dalo protestantství katolicismu před třemi sty lety a přinutilo jej opásati se k zápasu, aby se obrodilo. (...) Nepojali-li jsme Buddhu do této knihy, není to tím, že bychom neuznávali jeho místo mezi velkými zasloužilci, jest to pouze z důvodu zvláštního plánu této knihy. Každý z těchto reformátorů nebo filosofů námi vybraných jest určen ukázati doktrinu Mysterií v jiné tvářnosti a v jiném stavu jejího vývoje. Z tohoto stanoviska Buddha by se opakoval jednak z jedné strany s Pythagorem, v němž jsem rozvinul nauku o znovuzrození a vývinu duše, jednak z druhé strany s Ježíšem Kristem, který hlásal pro Západ i Východ bratrství a světové milosrdenství.“

Dostáváme se k jedné z nejdůležitějších kapitol knihy - Hermes (Taje Egyptské). U Bilka je to „Egypt - sen cesty pravého života“. Pro Schurého je to další milník v posloupnosti vývoje náboženského myšlení lidstva. „Přísně vzato, můžeme vyjmouti politické dějiny jednotlivého národa z politických dějin národů, ale nelze vyjmouti dějiny náboženské z celku náboženských dějin národů. Náboženství Assyrie, Egypta, Indie, Řecka pochopíme jenom tehdy, poznáme-li jejich společné početí se starodávným náboženstvím indoarijským. Jedním slovem dějiny jednotlivého náboženství budou vždy úzkoprse, pověřivé a falešné, nesprávné, jedině pravdivé jsou jen náboženské dějiny lidstva. V této výši cítíme jen veliké proudy kolem zeměkoule.“

Egyptské zasloučení je tedy logickým pokračovatelem mysterií staroindických. Autor nás provádí úžasnou cestou neofyta - v egyptském chrámu - pyramidě přes první zkoušky a dlouhá léta učení, mystikou smrti a znovuzrození až po zasloučení Osirovo a vidění Hermovo. Zde pak nejvíce

vnímáme inspiraci Bílkovu. Snad již ranější Bílkovo dílo „Počet a četba písmeny těla člověka“ (1899), kde se opírá o základy numerologie a rozdělení lidského těla, bylo zřejmě ohlasem na četbu o egyptském zasvěcení. To má pak další ozvuky i např. v židovské kabale či indické tantře. „Sedm Geniů vidění Hermova jest totéž, čím bylo Indům sedmero Dívů, Peršanům sedm Amšopandů, Chaldecům sedmero velkých Andělů, a co Kabbala označuje jako sedm Sephirotů a křesťanská apokalypsa nazývá Sedmi archanděly. A velká tato sedmerost, jež objímá svět, nechvěje se jen sedmi barvami duhy, sedmi notami tóniny, ale projevuje se i ve složení člověka, jenž je potrojným svým bytím, sedmerým svým vývinem.“ Další indicie z popisu chrámu nás dovádí až např. k novověkému tarotu: „Pod každou malbou bylo písmeno a číslo. Dvacet dva symboly představovaly dvacet dvě první arkány (prvních tajemství) a tvořily abecedu okultní vědy - to jest absolutních principů (prvků), klíčů všehomíra, které používány vůlí, stanou se pramenem veškeré moudrosti a veškeré moci. Tyto principy ryly se v paměť svou souvislostí s písmeny posvátného jazyka a k nim patřícími čísly. Každé písmeno a každé číslo vyjadřuje v tomto jazyku potrojný zákon, mající svůj odraz ve světě božském, intelektuelním a fysickém.“ Jak známá nám zaznívají slova z rozhovoru velekněze s neofytem v porovnání s Bílkovým úvodem ke Stavbě chrámu: „Pravda se nedává. Pravda nalezne se v sobě, nebo se nenalezne vůbec.“ Popis vnitřního egyptského chrámu se pak zrcadlí v Bílkově popisu od předsíně chrámové po všechny síně zasvěcenců. V jednom z nich se učedník dovídá: „Nuže, věz, že to, co jsi právě spatřil, jest od věčnosti. Světlo, které jsi zřel zpočátku, jest moudrost božská, v jejíž moci jsou všechny věci, a jež obsahuje pratvary všech bytostí. Temnoty, do nichž jsi byl pak uvržen, to jest svět hmotný, kde žijí lidé pozemští. Ale plamen, jenž vzplanul z hlubin, jest Slovo. Bůh jest Otec, Slovo jest Syn, jejich sjednocení je Život.“ A konečné zasvěcení přivádí hledajícího do jeho vlastního nitra: „Duše je zastřené světlo, zanedbáváme-li je, zatemňuje se a zhasne, ale když mu přiléváme oleje lásky, hoří jako věčné světlo.“

Další velkou kapitolou Schurého knihy je Mojžíš - Poslání izraelské. Bílek uvádí zastavení u Mojžíše jako „Novou cestu - vidění zaslíbené země - blízkost pravého života“. Schuré představuje Mojžíše jako zasvěcence Hermova v egyptském chrámu, Genesis coby skutečné dílo Mojžíšovo vysvětluje esotericky, podstatu a význam tetragramatonu (Božího jména) např. chápe jako spojení mužského a ženského principu, počáteční kapitoly Bible jsou mu však jen esoterním vyjádřením

skutečných, skrytých pravd. Některé pasáže Pentateuchu podrobuje kritice (Mojžíšovy zázraky, usmrcení nevěrných) a mnohé vysvětluje teozoficky: „Jehovah je státe hotov bítí hromem a ničití, kdežto Mojžíš představuje milosrdenství a moudrost. Tak dětinské pojímání Boha, které si tolik odporuje, jest neslučitelné s pojmem vědomí velkého zasněcence Osirova jako je nemožným pro Ježíše. A přece tato obrovská zveličování zdají se pocházeti z jistých úkazů vyvolaných magickou mocí Mojžíšovou, a které nejsou osamělé v antické tradici chrámů. Zde je na místě říci, co může se věřiti tak zvaným zázrakům Mojžíšovým ze stanoviska racionální theosophie a otázek objasněných vědou okultní. Vzbuzování úkazů elektrických v různých formách vůlí mocných zasněcentů není připisováno jen Mojžíšovi ve starém věku. Tradice chaldejská to připisovala mágům, tradice řecká a latinská jistým kněžím Jupiterovým a Apolonovým.“ Nicméně Mojžíš je mu skutečným zasněcentem Božím a tvůrcem monoteistického náboženství, které se mělo stát v budoucnu náboženstvím světovým.

Zde plán Bílkovy Cesty opouští Schurého knihu. Bílek pokračuje dále již v biblické tradici od velkých proroků Samuela, Eliáše, Elizea, Izaiáše ... po malé proroky a nakonec po první učedníky Kristovy s otázkou „Co hledáte? - A oni řekli jemu: Mistře, kde bydlíš?“ Bílek tedy nenásleduje vývoj dalších antických zasněcentů, popsáných Schurém, tedy Orfea (Taje Dionýsovy), Pythagora (Taje delfské) a Platona (Taje v Eleusis). Je to snad zapříčiněno Bílkovým postojem k antice? Nebo prostě přijetím biblické tradice i vzhledem k jeho osobnímu Ježíšovu zasněcentu? V mnohém je to škoda, neboť Schuré nás uvádí do úžasných skutečností antického světa, do mystérií orfických i do školy Pythagorovy, jehož popisuje jako vůbec největšího zasněcenta starověku, dědice mystérií egyptských, jež vlastně daly tvář celé antické esoterice. I v jeho učení zaznívá reinkarnační nauka o duši jako dědictví, linoucí se již od dob staroindických véd. A Platon coby žák Sokratův pokračuje v této tradici a učení rozpracovává ...

Vrcholem knihy je pak oddíl Ježíš - Poslání Kristovo. I zde autor podrobuje evangelijní texty určité kritice. Život Ježíšův se snaží objasnit na základě esoterní nauky, tedy představuje jej především jako zasněcenta Esejských a jeho veřejné působení začleňuje plně do rámce historických reálií, jeho uzákonění nové smlouvy do prostředí židovské tradice. Až jakýmsi poodhrnutím závoje Isidina (řečeno mluvou egyptských mystérií) bychom mohli chápat jeho popis konečného smyslu působení Syna člověka při jeho odhalování pozemských lidských cílů i o posledním soudu jako „konce kosmického vývoje lidstva čili jeho vstupu do stavu úplně

duchovního.“ A Ježíšův chrám, ten, který slíbil ve třech dnech zbořit a znovu vystavět? „Jeho slovo a jeho oběť položila základy neviditelného chrámu, pevnějšího a nezničitelnějšího než všechny chrámy kamenné; ale nepokračuje se a nedostavuje se tato stavba než jen prací každého člověka a celých staletí a než jen v míře, jak každý člověk a všechna staletí na něm pracují. Jaký je tento chrám? Obrozené lidstvo je tím chrámem. Chrám ten je morální, sociální a duchovní.“

Zde se tedy můžeme opět vrátit na začátek Bílkovy Stavby budoucího chrámu v nás. „Avšak nyní, kdy není jednoty v myšlence, ni v cestě, pravdě a žití, nyní je nesnadné shromáždit všechna vyznání pod jednou chrámovou klenbou, a stavba předsíně chrámové není ani možná.“ I Bílek tedy touží po jednotě v mnohosti, podmiňuje ji však přeměnou jedince uvědoměním si svého božského Já. K tomu mu ukazuje cestu zasvěcením - skrze všechny uvedené předsíně chrámové.

Esoterní nauky jistě nejsou v mnohém obecně přijímány, taky proto jsou vlastně esoterní - tajné, skryté, po celé věky pro možnost jejich nepochopení a zneužití. Ani Bílek ve své době nebyl a ani dnes není bez výhrad přijímán. Známe počáteční Myslbekovo odsouzení pro Bílkův názor výtvarný, víme o známých sporech s nejbližšími přáteli v otázkách víry, o nichž jsme se již zmínili. I grafik Josef Váchal, jeden z těch, kteří po určitou dobu šli v jeho stopách, je autorem pozdější satirické přednášky „*Umění duchovní jízdy aneb stavba budoucí garáže*“ (1922) ... Je tedy mnoho názorů, mnoho věr, mnoho stupňů zasvěcení i běžného chápání duchovnosti a její realizace ve všedním životě. Věřím ale, že dílo Bílkovo je a ještě dlouho bude jedním ze světél mnoha hledajícím na cestách do jejich vlastního chrámu.

Použitá literatura:

- František Bílek - Stavba budoucího chrámu v nás (1908)
- Cesta (1909)
- Edouard Schuré - Velcí zasvěcenci - Tajné dějiny náboženství (1889),
česky: Zmatlík a Telička (1926)
reprint Jiří Mikula, Havířov /1996/
- Kolektiv autorů - František Bílek 1872-1941, GHMP (2000)
- Prof. dr. Xavier Galmiche - František Bílek jako čtenář jedné učebnice mystického synkretismu...
in: Život a dílo Františka Bílka, sborník k sympoziu
ČČSH (2000)

Společnost Anny Pammrové

Navázali jsme kontakty s paní prof. Vlastou Urbánkovou, předsedkyní Společnosti Anny Pammrové, která nám laskavě poskytla mnoho písemných materiálů. S některými Vás postupně rádi seznámíme. Vybíráme např. z jejího vlastního článku (Duha, časopis pro knihovníky, vyd. Moravská zemská knihovna, Brno, podzim 2003):

„V září 1945 zemřela na samotě poblíž Žďárce u Tišnova málo známá spisovatelka a filozofka Anna Pammrová. Žila tu půl století v dobrovolné izolaci jen ve společenství s knihami, dopisy Otokara Březiny a v bezprostředním kontaktu s lesem, který byl pro ni jediným přirozeným prostředím. Literárně se realizovala jen sporadicky, v první třetině 20.století občas přispívala do regionálních moravských časopisů - mezi lety 1917 až 1936 vytvořila čtyři úvahové texty převážně s feministickou tematikou. Po smrti dlouholetého přítele, jaroměřického básníka, napsala několik vzpomínkových statí. Záhy po její smrti nastává doba nepřející duchovním hodnotám. Důkazem je i úpadek zájmu o dílo Otokara Březiny, s jehož osobností byla Pammrová nejčastěji spojována zejména díky téměř čtyřicet let trvající korespondenci. Právě tento mimořádný korespondenční soubor, označovaný např. literárním kritikem Jaroslavem Medem za „epistolografický skvost“, je jedním z nejdůležitějších zdrojů poznání vnitřního bohatství „ženy s duší lesa“. Přes nevelký rozsah jejího literárního díla zůstává Anna Pammrová osobností hodnou zájmu. Bylo to právě téměř půl století zapomnění, které změnilo tuto pozoruhodnou bytost v nejasný obraz odrážející se v zamlženém zrcadle. Do dnešní doby se setkává její myšlenkový odkaz mnohdy s nepochopením, a to i v regionu, kde dlouhá léta žila. Když se na začátku devadesátých let zvedla vlna zájmu o dlouhá léta do pozadí odsunuté autory, přišel i čas Anny Pammrové, a to především v souvislosti s obnovením činnosti Společnosti Otokara Březiny v Jaroměřicích. Začala se objevovat také nová hodnocení jeho ještě důsledněji zapomenuté přítelkyně.“

Společnost Anny Pammrové působí od r.1995 a má za sebou krásné výsledky nejen na poli regionální kultury. Osobnost Anny Pammrové osvětlilo již v osmdesátých letech samizdatové vydání Dopisů Anny Pammrové rodině Havlových (rodina našeho bývalého prezidenta). Společnost vydala již 26 čísel svého Věstníku, kde jedno číslo (17, r.2001)

bylo téměř celé věnováno též Františku Bílkovi. Spolupracuje především na vydávání díla Anny Pammrové (např. básnické sbírky *Divočinu slov mi nech*, nakl. J. Z. Frič či klíčový pammrovský text *Antieva*, nakladatelství Sursum s doslovem básníka J.Kuběny). Vlasta Urbánková napsala a Společnost Anny Pammrové pro své členy vydala v r. 1998 půvabnou životopisnou knížku *Zářivá samota - Tišnovsko v osudu Anny Pammrové a jejich přátel*. Členové Společnosti se zajímají i o další osobnosti duchovně spjaté s Annou Pammrovou, tedy především o Otokara Březinu, Františka Bílka, Jakuba Demla, Bohuslava Reynka a další. Jsme rádi, že i naše Společnost Františka Bílka patří do této velké rodiny hledačů pravdy a uchovatelů duchovního bohatství.

AN

Oslovili jsme několik našich předních výtvarných umělců s prosbou o jejich vyjádření vztahu k osobnosti a dílu Františka Bílka či obecně o smyslu duchovního umění v dnešní době. Postupně budeme uveřejňovat jejich názory.

Z došlých odpovědí uvádíme:

Ptáte se na můj vztah k dílu Františka Bílka:

Jako malej kluk jsem chodil - v našem městečku - do loutkového divadla. Ve stejném sále měla svou modlitebnu Církev husitská. Díval jsem se na komického kašpárka, ale koutkem oka sledoval tragedii bledýho pána, kterej se - obklopen plameny - vznášel na obraze protější stěny.

Pozdější setkávání s dílem F. Bílka už bylo jen a jen inspirující. Vzpomínám na jeho svícen ve tvaru lidské ruky, umístěný v kostelíku na Křemešniku. Ohromil mě ukřížovaný z katedrály sv.Víta, tak jiný než barokní krucifixy, které jsem znal.

Vím, že v Národní galerii je model k tomuto dílu asi ve velikosti půldruha metru. Ale netušil jsem, že uvidím v kterémsi jihočeském

starožitnictví další, tentokrát kolem 50 cm. Vážím si spousty dalších soch. Namátkou jmenuju Mojžíše. Miluju Bílkovy uhlové kresby a dřevoryty.

Zprostředkovaně jsem se od F.Bílka dostal k O. Březinovi, k staroříšské tradici, k Florianovi a B. Reynkovi. Čas od času položím v Chýnově malou kytičku.

Jaroslav Dajč

JAROSLAV DAJČ (nar. 13.2.1943) studoval na Pedagogickém institutu v Jihlavě a na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Působil jako pedagog na Střední umělecké škole a Základní umělecké škole v Jihlavě. Žije a pracuje v Jihlavě a na chalupě v nedalekých Petrovicích. Je autorem cca 200 exlibris a novoročenek, své grafiky vydává v různých souborech, věnuje se též grafickému doprovodu bibliofilských tisků. Jeho grafiky jsou typické výrazným spirituálním podtextem. Při zobrazování lidského údělu používá často biblických postav. Jeho rodná Vysočina je též domovem jeho oblíbených básníků - B. Reynka a J. Skácela, jejichž poezii rád doprovází svými kresbami.

F. BÍLEK A ČESKÝ SYMBOLISMUS

Před sedmi lety vznikl obměňovaný a doplňovaný výstavní soubor: Český symbolismus v grafické tvorbě první poloviny 20.století, a to ze soukromé sbírky. Výstava navštívila řadu českých měst: Ústí nad Labem, Příbram, Ústí nad Orlicí, Milevsko, Zámek Trmice, Kroměříž a 2x Havířov. Zde bylo v roce 2003 nabídnuto divákovi 500 grafik Váchalových, Konůpkových, Koblihových, Preissigových, Švabinského a Františka Bílka. Výstava v roce 2001 rotovala po deseti polských galeriích a muzeích. V roce 2002 navštívila Francii. Výstava pocházející z Pražské grafické sbírky DRIT, kterou kustóduji, má jednu zvláštnost. Většinu vystavených děl lze zakoupit.

Jsem rád, že zdíváctuji právě nepatrný výsek z rozevlátého, členitého a početného umělcova odkazu. Bílka i Váchala jsme přivezli před patnácti lety do Japonska a tamní sběratelé je začlenili do svých sbírek. Obdivovatelé jsou v D, A, B, NL, CH (pan Burch), ve Francii pan Chassaing, prezident A.F.C.E.L.

Bílek byl v českém výtvarném prostředí jedním z nejzajímavějších a nejjedinečnějších umělců. Generačně se prolínal se Šalounem (1870-1946), Štursou (1880-1925) a třeba Suchardou (1866-1916). Jeho dílo zrálo v době Myslbekově (1848-1922). Z grafiků byl v souřadnici M. Švabinského (1873-1962). Éra, pochovaná v roce 1989, spíše o Bílkově díle nemluvila, vyhýbala se mu nebo jej nezviditelňovala. Stejně jako tvorbu Váchala. V případě Váchalově, pod tlakem jeho životnosti i okolnostmi jeho vnímání národem, byl jmenován pár dnů před smrtí zasloužilým umělcem. Bílek zde byl! Systém jej chtěl vytlačit do periferie české předsocialistické kultury. Kritika jeho velikost zaspala, obírajíc se novými proudy v posloupnosti stylů a směrů. Dr. P. Toman ve třicátých letech řadí Bílka mezi mystiky, náboženské blouznivce, ve své tvorbě ovládané vidinami, alegoriemi symbolů věcí nadpozemských. Stejnými slovy byl později hodnocen i Váchal, kterému Toman přisoudil jen strašidelné vize.

Bílkovy sochy nezdobí průčelí bank, pražská náměstí a nábřeží. Jeho výtvarný přínos chápeme jako živý dotek s uměním Evropy. Jeho velcí tvůrčí současníci patřili k lyrizujícím a monumentalizujícím tvůrcům. Bílek pracoval od počátku své tvorby s tou částí mozku, která nebyla nejrealističtější. Jeho, skoro padesátiletá, tvorba je nadmíru přímočará. Celoživotně nekoketoval s žádným směrem či stylem, který mijel. Na

počátku tvorby si vytvořil takové vnitřní stavy a vnější formy, které během let rozvíjel k duchovní a formální dokonalosti. K tomu potřeboval obsáhlé a široké názvosloví symbolů.

Jeho práce vyrostla z českého podhoubí, kterou zprůzračnil hlubokým soucitem s trpícími lidmi. Je religiozní, nikoli však církevní. Člověk pro něho nemá dimenze vnější, ale především vnitřní. Byl gotickým člověkem, toužícím po splynutí s věčností. Protože je exilován na zemi, je celé jeho dílo vlastně záznamem této touhy.

To je shrnuto v jedné z jeho prvních soch - Golgota - z pařížského pobytu, kdy se stýkal se Z. Braunerovou a V. Hynaisem. A provází celé jeho sochařské, keramické, grafické, ilustrátorské a malířské dílo. Z města pod Montmartrem prchá domů, do prostoru české gotiky a baroka. Doma jej čeká J. Zeyer a především O. Březina a jeho volný verlainovský rytmus, kdy se chtělo básnit z prvotních zdrojů jazyka a tvořit z prvotních gest. Stal se součástí duchovní spravedlnosti a stromem života jako krucifix ve Svatovítském chrámu (1899).

Všechny tyto aspekty provází i jeho grafické dílo, stignováno sochařskou rukou. Oživlý dřevěný špalíček respektuje podstatu a možnosti materiálu, ozvěnu živoucí přírody s gradováním síly světla a stínu. Totéž je i v malířském projevu - Křížová cesta v prostějovském chrámu, umocněna řezbářskou prací rámu.

Sběratelství Bílkových grafik je dnes na výši. Veřejnosti byl oživen a přiblížen stejně jako Konípek, Kobliha, Váchal soubornou výstavou v Jízdárně Pražského hradu. Poptávka vyvolala i množství novotisků, které se objevují v antikvariátech po celé republice.

Naše výstava Českého pozdního symbolismu přitahuje i existenci chýnovského mistra.

Snad ještě glosu: v roce 1990 po několika mých dlouhodobých stážích v Tokiu a Osace k nám přijela početná skupina přátel ze země vycházejícího slunce. Naše první cesta vedla do Bílkovy vily. Japonci byli u vytržení. Zahradu Bílkova domu byla plna velesoch a velehlav zesnulého panství jednoho ismu. A vždy uctíví Japonci se domnívali, že „bronz“, rozvalující se v zahradě, jsou součástí sochařské expozice. A objektivy archivovaly. Mr. Yamaguchi sedící v záhybech Stalinovy kšiltovky, paní Yamaguchi objímající Gottwaldovu beranici a jiní sedící v Leninově pravici, pronásledující Zimní palác.

Bílek je v nás! Bílek je všude a nikomu to nevadí. Doba, kdy byl všude, snad jen mimo masové konzervy, Vladimír Uljanov, je někde za námi. Bílek je i na horním náměstí v Přerově (sousedí J.A.Komenský - málo publikované). A o náhrobní skulptuře v Ostrožské Nové Vsi u Uherského Hradiště ví málokdo.

Výstavu nabízíme zdarma dalším výstavním síním.

*Pavel Hlavatý
Kustod Pražské grafické sbírky DRIT*

1984 *grafický*

PAVEL HLAVATÝ, narozen 4.2.1943, grafik a sběratel. Žije a pracuje střídavě v Praze a Havířově. Realizoval řadu ilustrací, maleb, vytvořil na 800 malých grafik (převážně exlibris) i velké množství grafických listů. Námětová škála jeho grafik je velmi široká - od působivých zastavení Křížové cesty přes náměty hudební a literární až po výjevy z erotického a galantního života. Přes politickou diskriminaci v 70. a 80. letech vystavoval samostatně v mnoha zemích celého světa, stážoval v ateliérech předních japonských umělců, získal přes tři desítky mezinárodních cen, organizuje mezinárodní soutěže a sympozia. Pracuje jako kustod pražské grafické sbírky DRIT, patří mezi nejvýznamnější sběratele evropského symbolismu.

Milý Alši, (psáno A. Nevečeřalovi)

svým dopisem, svou otázkou jsi mě docela nečekaně zaskočil. Sám jistě znáš, že v množství výtvarna, které jsi kdy potkal, si po svém velice osobitě vybíráš. Jsou díla, která provokují k potřebě dovědět se o jejich tvůrci, o jeho životě, prostě zaplnit maximálně své poznání. Se sochařským dílem F. Bílka jsem se setkal na samém počátku své umělecké dráhy. V pražské městské knihovně, kde byla kdysi Národní galerie, bylo Bílkovo rozměrné sousoší Slepci. Ta socha mě uhranula, zajímavé, že nejen svým sugestivním výrazem, ale především svým strukturálním pojednáním povrchu. Byla jako upředena ze zásahů výrazného dláta. To byl můj první impuls k poznání Bílkova sochařského výrazu. Postupně, později jsem vnímal nejen jeho plastiky, ale především grafiky, kde působivě ve shodě s duchovním obsahem listu uplatňoval tvary secesního písma. Z podivných důvodů mě přesvědčilo nelákalo luštit, vnímat obsah těch textů. Visionářská duchovnost mě ne vždy přesvědčovala, že zdobné secesní písmo, ornamentálnost těchto znaků, je adekvátní ve své působivosti velice nezdobnému, složitému vnitřnímu obsahu... Podivně, nevím proč, nikdy mě nenapadlo dobírat se větší informovanosti o tomto tvůrci. Přitom jeho grafiky byly pro mne vždy podivnou formální lekcí - jak využít struktury dřevěné desky, jak podřídít růstových specifik dřevěné desky k výslednému duchovnímu obsahu listu.... K největšímu zamyšlení nad postupem F. Bílka jsi mě před časem dovedl ty, to zdůraznění, že na listech z cyklu Křížová cesta není postava fyzicky zmučeného Krista, ale že záměrně v těchto motivech F. Bílek ztvárňuje vzpřímenou, mučení nepoddajnou postavu, protože jeho filozofií bylo, že Kristus, byť ukřižovaný, je vítěz. Tento fakt jsi mi objevil ty...

Už nevím, co to bylo za Bílkův obraz a kde jsem ho skutečně viděl - rám, obrazový rám byl pojednán reliéfně květy lilii. Secesně pojednán, obsahově zakomponován do působivosti obrazu. Cíl, který ve svých obrazech posledních dvacet let objevuji, obnovuji, rozvíjím...

Miroslav Houra

MIROSLAV HOURLA, narozen 3.8.1933 v Krhonicích nad Sázavou, studoval na Pedagogické fakultě UK Praha u prof. C. Boudy, K. Lidického a M. Salcmána. Je členem SČUG Hollar. Žije a pracuje v Ústí nad Labem. Je malířem, grafikem, řezbářem, ilustrátorem bibliofilských tisků i tvůrcem

monumentálních prací v architektuře. V jeho malbě je typické časté spojování obrazů s reliéfními rámy, v grafice používá převážně linorytu a dřevořezu. Kromě grafických cyklů (např. Prometheus, Ikaros, Kříže, Cesty, Domov aj.) je autorem asi 700 exlibris (a 300 novoročenek), za které obdržel četné mezinárodní ceny. Kromě mnoha textů o drobné grafice napsal knihu *Jak se dívat na grafiku* (SPN Praha 1971). Tématicky je mu nejbližší lidské postava, vyjadřující v symbolech touhu po lásce, harmonii a domovu.

Doporučujeme:

výstavu *Grafické listy pro Lyru Pragensis* ve 3. patře Jindřišské věže. Můžete si prohlédnout více než šedesát děl význačných umělců známých jmen, jako například J. Anderle, Eva Bednářová, A. Born, C. Bouda, K. Demel, O. Janeček, J. Švengsbir, J. Zrzavý, K. Svolinský, V. Suchánek a další.

Upozornění:

Těm, kteří dosud nezaplatili členské příspěvky za rok 2003 přikládáme složenku. Pokud ani tentokrát příspěvky neuhradí, nebudeme jim napříště zasílat naše Zprávy. Náklady na jejich výrobu a rozesílání stále vzrůstají a nemůžeme si dovolit, aby za několik roků došly naše finanční rezervy. Velmi by nás ale mrzelo, kdybychom museli snížit počet výtisků.

Na titulní straně: *Krišna (Stavba budoucího chrámu v nás)*

Kontaktní adresy Společnosti Františka Bílka:

předseda: Aleš Nevečeřal
Přemyslovská 23
130 00 Praha 3

Jednatelka: Alena Kubíčková
Křivenická 413/16
181 00 Praha 8